

FOL

HOMEROS'TAN NÂZİM'A
ŞİİR VE FELSEFE

FOL® 46

© MAK GRUP MEDYA PRO. REK. YAY. A.Ş.
SERTİFİKA NO: 44396

FELSEFE 46
BAŞLANGIÇLAR 03

HOMEROS'TAN NÂZİM'A ŞİİR VE FELSEFE
KENAN SARIALIOĞLU

YAYINA HAZIRLAYAN: EBUBEKİR DEMİR
REDAKSİYON: MAK GRUP REDAKSİYON EKİBİ
GÖRSEL YÖNETMEN: NURULLAH ÖZBAY
GRAFİK TASARIM VE UYGULAMA: TAVOOS

ISBN 978-605-69643-9-8

BASKI: AYRINTI BASIMEVİ ANKARA - SERTİFİKA NO: 13987

I. BASKI: OCAK 2020

İLETİŞİM ADRESLERİ
CINNAH CD. KIRKPINAR SK. 5/4
06420 ÇANKAYA ANKARA
TEL.: 0312. 439 01 69
www.folkitap.com
bilgi@folkitap.com
siparis@folkitap.com
www.twitter.com/folkitap

HOMEROS'TAN NÂZİM'A
ŞİİR VE FELSEFE

KENAN SARIALIOĞLU

KENAN SARIALIOĞLU

Trabzon'un Of ilçesinde doğdu (1946). Kimya mühendisliği önlisans eğitimini tamamladıktan sonra İstanbul Üniversitesi Felsefe Bölümü'nü *Materyalizm ve Ahlak* adlı teziyle bitirdi. İlk şiiri Yeditepe dergisinden yayımlandı (1972). Şiir, deneme ve çevirileri *Kıyı, Dergah, Yeni Biçem, Güldiken, Edebiyat, Edebiyat ve Eleştiri, E, Adam Sanat, Kaşgar, Sincan İstasyonu, Kitaplık, Sözcükler, Varlık, Cumhuriyet* vd. dergi ve gazetelerde yer aldı. Polonyalı Türkolog Elzbieta Szczyet, şiirleri üzerine bir tez hazırladı. Trabzon'da Serander yayınlarının kurucularındandır. Mardun Artuklu Üniversitesi Felsefe bölümünden emekliye ayrıldı. Başlıca telif ve çeviri eserleri: *Materyalizm ve Ahlak - Betimsel Bir Etik Denemesi* (1999); *Cioran: Tebessüm, Sırtma ve Ötesi* (2019); *Spinoza: Bir İspinozun Sevgi Çağrısı* (2019); Ömer Hayyam, *Bir Çöl Rüzgârı Ömrümüz* (1995); Sadi, *Ateş ve İpek* (1999); Mevlânâ, *Hiç kimse ve Dolunay* (1999); Cioran, *Doğmuş Olmanın Sakıncası* (2001); Cioran, *Varolma Eğilimi* (2002); Chamfort, *Soğuk Kül* (2003); Mevlânâ, *Cân Yücedir Göklerden* (2004); Sartre, *Heyecanlar Üzerine Bir Kuram Taslağı* (2018); Nietzsche, *İnsan: Çoğul ve Tek Başma* (2019).

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ	11
GİRİŞ	13
BİRİNCİ BÖLÜM	17
ŞİİR VE FELSEFE	
1. Şiir: Sonsuzluğu Yurt Edinme Arayışı	17
2. Şiiri Oluşturan Anlama Bağlı Öğeler	19
2.1. Duygu	19
2.2. İmge	20
2.3. Fikir (Konu, Tema ve Felsefe)	21
2.3.1. Felsefe, İdeoloji ve Dünyagörüşü	22
3. Şiir ve İmgelem	27
3.1. Dünyagörüşü Şiiri	28
3.2. İdeolojik Şiir	29
3.3. Felsefi Şiir	29
4. Şiir ve Felsefe İlişkisi	31
4.1. Şiirle Felsefenin Buluşması ya da Şiirin Felsefi Öğeleri	33
4.1.1. Şiir ve İdeoloji	33
4.1.2. Şiir ve Dil	36
4.1.3. Şiir ve Varoluş	39
4.1.4. Şiir ve Tasa	41
4.1.5. Şiir ve Tarihsel Zaman	43
4.1.6. Şiirin Özü	46
4.1.7. Şiir ve Döngüsel Zaman	54
4.1.8. 'Zaman'lar Kavuşunca: 'Şimdi'	58

4.2. <i>Şiir ve Felsefe Çatışması: Platon</i>	60
4.3. <i>Felsefenin Konusu Olarak Şiir</i>	63
4.3.1. <i>Aristoteles</i>	63
4.3.2. <i>G.W. Friedrich Hegel</i>	67
4.3.3. <i>Nicolai Hartmann</i>	70
4.3.4. <i>Gaston Bachelard</i>	71
4.3.5. <i>Jean-Paul Sartre</i>	74
4.3.6. <i>Emil Michel Cioran</i>	77
4.4. <i>Şiirle Yapılan Felsefe</i>	80
4.4.1. <i>Lucretius: Atomlar ve Sonsuz 'Oluş'</i>	82
4.4.2. <i>Herakleitos: Logos, Evrenin ve Yaşamın Klavuzu</i>	83
4.4.3. <i>Parmenides: Doğruluk ve Duyguların Aldatıcılığı</i>	86
4.4.4. <i>Homerost: Yaşamın Değeri/Değersizliği ve Kader</i>	90
4.4.5. <i>Homerost: Acıya Dayanma ve Mutluluk</i>	93
4.4.6. <i>Aiskhylos: Tanrı Korkusu</i>	95
4.4.7. <i>Sophokles: Dine Karşı Hayat</i>	96
4.4.8. <i>Euripides: Açgözlülük ve Sömürü</i>	97

İKİNCİ BÖLÜM 101

MODERNİTE VE TÜRK EDEBİYATI

1. <i>Modernite ile Tanışma</i>	101
2. <i>Modern Türkiye'de Felsefe Çalışmaları</i>	103
3. <i>Türk Edebiyatında Modernleşme</i>	112
3.1. <i>Öncü Kuşak</i>	112
3.1.1. <i>İbrahim Şinasi; Aklın Işığı ve Hak</i>	113
3.1.2. <i>Namık Kemal; Vatan ve Hürriyet</i>	115
3.1.3. <i>Ziya Paşa; İstirap</i>	116
3.1.4. <i>Ahmet Midhat Efendi; Doğu-Batı</i>	117
3.2. <i>İkinci Kuşak</i>	118
3.2.1. <i>Recaizade Mahmut Ekrem; Hüzün ve Melal</i>	120
3.2.2. <i>Abdülbak Hâmid; Ten ve Tim</i>	121
3.2.3. <i>Samipaşazade Sezai; Küçük Şeyler</i>	124
3.3. <i>Ara Kuşak; Aşk ve Ölüm</i>	125
3.4. <i>Servet-i Fünundan Cumhuriyete</i>	128

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM	135
TÜRK ŞİİRİNDE FELSEFE	
1. Geleneksel Şiirimizde Felsefi Ögeler	135
1.1. Yunus Emre: Aşk, Akıl	135
1.2. Fuzuli: Tanrı, İstırap ve Yalnızlık	138
1.3. Şeyh Galip: Söz (Suhan)	140
2. Modern Şiirimizin Öncülerinde Felsefi Ögeler	143
2.1. Ziya Paşa: Yokluk	143
2.3. Abdülhak Hâmid Tarhan: Ölüm, Ruh ve Tanrı	153
3. Modern Türk Şiirinde Felsefi Temalar	156
3.1. Varlık ya da Dağlarca	157
3.2. Tanrı; Karakoç ya da Kısakürek	161
3.3. Zaman ya da Tanpınar	169
3.4. Ölüm ya da Haşim	174
3.5. Yalnızlık ya da Cansever	178
3.6. Yabancılaşma ya da Uyar	186
3.7. Hüzün ya da Yahya Kemal	191
3.8. Aşk ya da Dıranas	199
3.9. Özgürlük ya da Nâzım	210
4.10. Varoluş ya da İkinci Yeni	216
SON SÖZ	225
HİKMET ŞİİRİNE DOĞRU	
KAYNAKÇA	230
DİZİN	237

ÖNSÖZ

Sözün önü, arkası var mı bilmiyorum, ama sonu yok, bu kesin. Her yapıt bir söz kütlesi, ben de bunun önüne niçin ve nasıl bir yeni söz koyabilirdim, doğrusu bilmiyordum. Yayınevi ‘Önsöz’de ısrar etmese benim de sözümün ne önüne, ne ardına ekleyecek tek lafım olmazdı. O zaman, yeni baskıda önsöz yerine geçecek bu satırlar için tek bir gerekçe kalıyordu, yayınevinin istediği, benim de benimsediğim kitap başlığı: ‘Homeros’tan Nâzım’a Şiir ve Felsefe’. Görenler, okuyanlar biliyor, elinizdeki çalışmanın ilk baskısı Yazılı Kağıt Yayınları’ndan çıkmıştı. Burada, yayınevi yönetmeni Abdulkadir Budak’a gönül borcumu belirtmeliyim. Akademik bir ürün formatıyla yayımlanan bu yapıt için Fol editörlerinin birtakım düzenlemeler, daha önemlisi, yeni bir başlıkla yeni bir baskı önermeleri üzerine, işte bu ‘Önsöz’ kaçınılmaz oldu. Gelelim kitabın yeni adına: ‘Homeros’tan Nâzım’a...’

Sözün büyüğü mü desem, buğusu mu desem, bilemiyorum. İnsanı saran ve sarsan o gücü kuşanan ilk ozan ne Homeros’tu, ne de son ozan Nâzım’dı... Ancak bu coğrafyada ve dünyada ‘dilde destan’ olan iki büyük ozandı onlar, yurttaşlarımız bizim... Bundan yaklaşık iki bin dokuz yüz yıl önce yaşamış olan Homeros kendi çağından üç yüz yıl kadar önce, bir denizin iki kıyısını karşı karşıya getiren Troya savaşında, tanrıların demirden yüreğine insanın top- rak yüreğiyle seslenen Hektor’un acısını bugüne, yarınlar- la taşırken, Nâzım da kendisinden beş yüz yıl evvelinden, ballı incirleri hep beraber yiyebilmek uğruna yapraksız bir incir ağacının dalında sallanan şeyhinin, Bedreddin’in özlemini ulaştırdı bize, ulaştıracak bizden sonrakilere...

Çağlar ötesinden gelen bu iki çağrı, insana onun ağısu-
nu alan insandan başka derman, başka vatan olmadığını;
insanın insandan başka geçmişı, geleceği olmadığını; insa-
nın omzuna insandan başka yastık olmadığını; onun bir çift
'gözbebeği'nden başka bir 'gökkubbe' ile avunamadığını an-
latmaya çalışan felsefe ve şiirde dilediler çoğu zaman...
Dili, insanın temel ögesi olan akıl ve ona yön veren duy-
gu arasında çatallaştıran o yaratıcı ve yaralayıcı etkinlikte,
derin bir vadiyle birbirlerinden ayrılmış görünseler de, bir-
birlerinin çehresine vuran ışklarla aydınlanan o doruklarda
muhabbete durdular...

Ve söz, şimdi akıl, yürek ve emekle ete kemiğe büründü
yeniden...

KENAN SARIALIOĞLU
ANKARA 2019

GİRİŞ

Bugün, modern şiirimize göz attığımızda, sayılı örnekleri dışarıda tutarsak, imge yığına dönüşen, imgenin imgeyi boğduğu, belli bir duygulanım yaratsa bile ne dediği belli olmayan, yaşamda hangi değeri sahiplendiği belirsiz, şiirden çok şiirsellik içeren metinlerle karşılaşırız. Şiirin ömrünü uzatan, yani kalıcılığını sağlayan felsefi öz eksik olduğunda, bu ürünler, en büyük koruyucu olan toplumsal bellekte yer bulamayan; okunduktan sonra unutulmuş, kalıcı olamayan dizeler durumunda kalıyorlar. Modern şiirimizi dolduran bu uçucu örnekler karşısında, daha kalıcı, söylediği şeyi nasıl biçimlendirdiğini ortaya koyan, öz-biçim diyalektiğini somutlayan, akıl-duygu birliğini sağlayan bir ‘Hikmet Şiiri’nin önemini vurgulamak, bizi bu çalışmayı yapmaya iten temel neden olmuştur.

Şiir ve felsefe dolayımında ele aldığımız konunun kendine özgü bir gücünü, belki de bir çelişkiyi barındırdığı ortadadır: Felsefe, irdelediği nesneye/konuya akıl (*ratio*) ile yönelirken ve kavramlarla iş görürken; şiir, nesnesine sezgi (*intuition*) ve duygu (*sensation*) ile yaklaşır ve kendini imgelerle (*image*) kurar. Diğer deyişle felsefe, bilinen kavramlar aracılığıyla bilinmeyen nesneyi ‘açıklama’ya çalışırken; şiir, özneyi sezgi ve duygu yoluyla nesneye/evrene ‘açar’. Felsefede ‘açıklama’nın epistemolojik niteliği ağır basarken, şiirde ‘açıklama’nın ontik/varlıksal niteliği ön plana çıkar. Heidegger’le birlikte düşünürsek “şiirde insan, insani gerçekliğinin temeli üzerinde yoğunlaşır. İnsan orada dinginliğe ulaşır; ama bu dinginlik eylemsizliğin ve düşünce boşluğunun aldatıcı dinginliği değil, bütün güçlerin ve bağıntıların

eylemlilik hâlinde olduğu sonsuz dinginliktir.” (Charpier-Ségers, 1956: 673)

İnsan varlığının salt ussal/rasyonel bir varlık değil de, aynı zamanda ruhsal bir varlık olduğunu, ruhun da akıl ve duygu bileşenlerinden oluştuğunu (Aristoteles) düşündüğümüzde, felsefe ile şiirin, birbirine karşıt gibi görünen, ama aslında tek bir kaynaktan, yani ruhtan beslenen, ruhsal/zihinsel bir etkinlik olduğunu görürüz. Felsefede ruh, düşünme ile işlerken, şiirde imgelem (*imagination*) ile işlemektedir; tıpkı kimi koşullarda tanecik/foton, kimi koşullarda dalga özelliğini gösteren ‘ışık’ gibi.

Aynı kaynaktan çıkan felsefe ile şiirin ayrı karakterler göstermesini, bu iki zihinsel etkinliğin söylem biçimlerinin farklı olmasına bağlıyoruz. Bu iki söylem türü ‘felsefi söylem’ ve ‘şiirsel söylem’dir. İkisi de aynı dil etkinliği olan felsefe ve şiir arasındaki temel uzlaşmazlık, söylem biçimlerinden doğmaktadır. Şiir, felsefe için bir ‘araç’ gibi kullanılırsa, şiirsel söyleme değil de, felsefi söyleme başvurursa, sonuç şiir için de, felsefe için de bir düş kırıklığı yaratır. Ancak felsefe ile şiirin söylem biçimleri farklı olsa da, her iki etkinliğin ortak söylem araçlarını kullanabileceğini de belirtmemiz gerekir. Örneğin metafor her ne kadar şiirsel bir söylem aracı da olsa, felsefi metinlerde, örneğin Nietzsche’nin *Böyle Buyurdu Zerdüşt*’ünde, Derrida’nın *Felsefenin Kıyıları*’nda, Lenin’in *Defterler*’inde, başarılı bir şekilde kullanılmıştır. Demek ki asıl uzlaşmazlık, şiir ile felsefe arasında değil, *şiirsel söylem ile felsefi söylem* arasındadır.

Felsefe ile şiirin aynılığı ve ayrılığı üzerinde yaptığımız bu kısa değiniden sonra, çalışmamızı bir sonuca bağlamak için izleyeceğimiz yolu belirtelim:

‘Şiir ve Felsefe’ adını taşıyan birinci bölümde, şiirin tanımını ve öğeleri, felsefe, ideoloji ve dünyagörüşü kavramları üzerinde durulacak; dünyagörüşü şiiri, ideolojik şiir ve felsefi şiirde imgelem konusu irdelendikten sonra, şiir-felsefe ilişkisi ayrıntılarıyla ele alınıp, şiirde felsefi öğeler araştırılacaktır.

Şiir-felsefe ilişkisi ele alınırken, konuyu dört eksen üzerinde irdeleyeceğiz:

- (i) *Şiirin felsefe için bir araç olduğu durum*, bunu, Homeros, Herakleitos, Aiskhylos, Sophokles, Euripides, Parmenides ve Lucretius örnekleriyle somutlaştırmaya çalışacağız.
- (ii) *Şiirle felsefenin çatıştığı, birbirini dışladığı durum*, bunu da Platon örneğiyle göstermeye çalışacağız.
- (iii) *Şiirin felsefe açısından ele alınışı*, ontolojik (Aristoteles), idealist (Hegel), sanat ontolojisi (Hartmann), fenomenolojik (Bachelard), varoluşçuluk (Sartre) ve nihilist felsefe açısından (Cioran) incelenecektir.
- (iv) *Şiirin felsefi öğelerle nasıl buluştuğuna* ise şiir-felsefe ilişkisinin dördüncü boyutu olarak işaret edeceğiz. Bu çerçevede ideolojilerinin şiire bakış açısının karşısında, şiiri ‘insani bir borç’ olarak niteleyeceğiz. Dil, varoluş, tasa, tarihsel zaman, şiirin özü, döngüsel zaman ve ‘şimdi’ gibi öğelerin şiirdeki yerini, şiiri nasıl örgütlediklerini göreceğiz.

‘Modernite ve Türk Edebiyatı’ adlı ikinci bölümünde, Türk toplumunun modernite ile tanışmasına değinildikten sonra, Türk edebiyatında modernleşme süreci, Şinasi’den başlayarak Servet-i Fünun’a ve Cumhuriyet’e gelen bir çizgide incelenecektir.

‘Türk Şiirinde Felsefe’ adlı üçüncü bölümde ise öncelikle modern Türkiye’de felsefe çalışmaları özetle anlatılacak, geleneksel şiirimizdeki (Yunus Emre, Fuzuli, Şeyh Galip) felsefi temalara değinilecek, ardından, çalışmamızın en önemli amaçlarından kabul edeceğimiz ‘Modern Türk Şiiri ve Felsefe’ alanı, daha çok yaşam felsefesinin temaları çerçevesinde değerlendirilecektir. Modern şiirimizin öncü-

lerinden Ziya Paşa, Tefvik Fikret ve Abdülhak Hamit'ten sonra, modern Şiirimizin kurucuları sayılan Ahmet Haşim ve Yahya Kemal'in Őiirlerindeki felsefi temalara değineceğiz. Günümeze yakın ve günümüz Őairlerinden örneklerle eserimizi sonuçlandırmaya çalışacağız.

Edebiyatımızın tarihsel kökenleri ve genişliği bakımından en gelişmiş türü olarak kabul edilen Şiir alanında yapacağımız bu çalışma, belirli sınırlar içinde kalacağından, ister istemez eksik olma riskini de taşıyacaktır. Şairler ve Şiirleri seçerken, amacımıza en uygun gördüğümüz örneklerle yetinmek durumunda olacağız.

Kuşkusuz varacağımız sonuç, irdelenmeye, eleştirilmeye açıktır. Eęer eser, bundan sonra, bu konuda yapılacak çalışmalara alçakgönüllü bir katkı sağlayabilirse kendimizi mutlu sayacağız.

BİRİNCİ BÖLÜM

ŞİİR VE FELSEFE

Şiir ve felsefe ilişkisinin ayrıntılarına girmeden önce, en eski edebiyat türü sayılan şiirin tanımını ve onu oluşturan öğeleri, felsefenin tanımını ve öteki düşünsel yapılarla (ideoloji, dünyagörüşü vb.) ilişkisini kısaca gözden geçireceğiz, ardından bu bölümün asıl konusu olan şiir-felsefe ilişkisinin boyutlarını ele alacağız.

1. Şiir: Sonsuzluğu Yurt Edinme Arayışı

Şiirin tanımına geçmeden önce ‘şiir’ sözcüğünün Batı ve Doğu etimolojisindeki yerini saptamaya çalışalım. Fransızcada şiir (*poème*) sözcüğünün kökeni, Grekçede yapmak (*faire*) anlamına gelen *poiêin*dir. Türkçede kullanılan ‘şiir’ sözcüğü, Arapçada ‘sezmek’, ‘farkına varmak’ anlamında kullanılan *şa’ar*adan kaynaklanır. Eski Türkçedeki ‘yır’ sözcüğü ise bugün kullanılmamaktadır. Bu etimolojik açıklamadan anlaşılacağı gibi şiir, Batı literatüründe ‘yapılan’ bir şey, Doğu literatüründe ise ‘sezilen’ bir şeydir. Batıda şiir teknik bir işlem iken, Doğuda şiir bir şuur/bilinç işidir. Buradaki ‘Batı’ ve ‘Doğu’ kavramları kısmen coğrafi yönleri içerse de, daha çok kastedilen ‘zihniyetler’ arasındaki ayrımdır. Şöyle ki, Batının zihniyet dünyası pozitivist-ilerlemeci, dünya üzerinde egemenlik kurucu ve bireyci bir anlayışla biçimlenirken, Doğunun zihniyet dünyası, rızaya dayalı dingin bir yaşama üslubuyla, dünyaya karşı sezgiyle ve hayranlık duygusuyla ilişkilendirilebilir.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM TÜRK ŞİİRİNDE FELSEFE

1. Geleneksel Şiirimizde Felsefi Ögeler

Yaşam felsefesinin önemli kavramlarından aşk, ıstırap, yalnızlık, benlik, tanrı, yaşama sevinci, doğa, sorumluluk, ruh beden vb. temalara değinen ve modern şiirimize öncülük ettiklerini düşündüğümüz şairlerimizden birkaçına, çalışmamızın sınırları içinde, bir göz atmak yararlı olacaktır. Modern felsefe ile ancak 19. yüzyılda buluşan toplumumuzda, bugün felsefi diyebileceğimiz bazı terimlerin söz konusu döneme kadar 'hikmet'li sözler olarak algılanıp benimsendiğini düşünürsek geleneksel şiirimizde aradığımız felsefi kavramların da 'hikmet' dairesi içinde yer aldıklarını belirtmemiz gerekecektir.

'Hikmet' teriminin tanımı ve içeriği üzerine ayrıntılara girmeden, bu kavramın üç bileşenden, deneyim (tecrübe, yaşantı), akıl ve sezgiden oluştuğunu belirtelim. Hikmet, ilim ve akılla gerçeği bulma şeklinde açıklandığında, bu terimin şiir ve felsefe ile ilgisinin yakınlığına da değinilmiş olur.

1.1. Yunus Emre: Aşk, Akıl

Şimdi, hikmet sahibi bir şairin, Anadolunun neredeyse 'ortak bilinç'i kabul edilen Yunus Emre'nin (1240? – 1320?), şiirin 'can damarı' olan 'aşk' ve hikmetin (felsefe) temel aracı olan 'akıl' üzerine söylediklerine kulak verelim.

KAYNAKÇA

- Abdülhak Hâmid, *Makber*, Kanaat Kitabevi, İstanbul 1944.
- Ahmed Haşim, *Bir Günün Sonunda Arzu, Bütün Şiirleri*, haz. Kemal Bek, Can Yayınları, İstanbul 2011.
- Ahmet Necdet, *Tematik Türk Şiiri Antolojisi*, Papirus Yayınları, İstanbul 2000.
- Aksan, Doğan, *Cumhuriyet Döneminden Bugüne Örneklerle Şiir Çözümlemeleri*, Bilgi Yayınları, Ankara 2003.
- Akseki, A. Hamdi, *İslam Dini*, Ankara 1958.
- Akyüz, Kenan, *Batı Tesirinde Türk Şiiri Antolojisi*, İnkılap Kitabevi, İstanbul 1985.
- Altıok, Metin, *Bir Acıya Kiracı*, Kırmızı Yayınları, İstanbul 2006.
- Altuğ, Taylan, “Schiller’de Estetik Özgürlük İdesi, Oyun ve Görünüş”, *Seminer Felsefe*, Ege Üniversitesi, İzmir 1993.
- Aristoteles, *Poetika*, çev. İsmail Tunalı, Remzi Kitabevi, İstanbul 1976.
- Bachelard, Gaston, *Uzamın Poetikası*, çev. Alp Tümertekin, İthaki, İstanbul 2008.
- Badiou, Alain, *Sonsuz Düşünce*, çev. Işık Erdüngen, Tuncay Birkan, Metis, İstanbul 2006.
- Batıman, Burhanettin, *Schiller/Felsefe ve Şiir*, Yaba Yayınları, İstanbul 2011.
- Batur, Enis, *Şiir ve İdeoloji*, Derinlik Yayınları, İstanbul 1979.
- Benjamin, Walter, *Pasajlar*, çev. Ahmet Cemal, YKY, İstanbul 1993.
- Berk, İlhan, *Kül*, Ada Yayınları, İstanbul 1978.
- _____, *Kült Kitap*, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul 1998.
- Bott, François, “Kapı Eşiğinde Cioran”, *Hiçliğin Doruklarında Cioran*, çev. K. Sarialioğlu - S. Er, Bilim ve Sanat, Ankara 2006.

- Cansever, Edip, *Umutsuzlar Parkı*, Yeditepe Yayınları, İstanbul 1958.
- Cengiz, Metin, *Felsefe ve Şiir*, Şiirden Yayınları, İstanbul 2010.
- Chamfort, *Soğuk Kül*, çev. Kenan Sarialioğlu, Gentaş Kültür, İstanbul 2003.
- Charpier J., Segers P, *l'Art Poetique*, Paris 1956.
- Cioran, E. Michel, *Doğmuş Olmanın Sakıncası Üzerine*, çev. Kenan Sarialioğlu, İstanbul, Gendaş Yayınları, 2001.
- _____, *Varolma Eğilimi*, çev. Kenan Sarialioğlu, Gendaş, İstanbul 2001.
- Çağbayır, Yaşar, *Ötüken Türkçe Sözlük*, Ötüken Neşriyat, İstanbul 2007.
- Çalışkan, Aziz, *Türk ve Dünya Edebiyatçıları*, C.II, Remzi Kitabevi, İstanbul 1987.
- Çamlıbel, F. Nafiz, *Han Duvarları*, YKY, İstanbul 2011.
- Çamuroğlu, Reha, *Dönüyordu / Bektaşilikte Zaman Kavrayışı*, Metis, İstanbul 1992.
- Çelebi, Asaf Hâlet, *Om Mani Padmetlum*, Adam, İstanbul 1983.
- Dağlarca, Fazıl Hüsnü, *Âsû*, Kitap Yayınları, İstanbul 1967.
- _____, *Çocuk ve Allah*, Kitap Yayınları, İstanbul 1966.
- _____, *Çukurova Koçaklaması / Özgürlük Alanı*, Cem Yayınevi, İstanbul 1979.
- _____, *Haydi*, Kitap Yayınları, İstanbul 1968.
- Dıranas, A. Muhip, *Şiirler*, İstanbul.
- Diogenes Laertius, *Ünlü Filozofların Yaşam ve Öğretileri*, çev. Candan Şentuna, YKY, İstanbul 2003.
- Dizdaoğlu, Hikmet, *Namık Kemal*, Varlık, İstanbul 1995.
- Eflatun, *Devlet*, çev. Hüseyin Demirhan, İstanbul, Hürriyet Yayınları, İstanbul 1973.
- _____, *İon*, çev. Tanju Gökçöl, Hürriyet Yayınları, İstanbul 1973.
- _____, *Sokrates'in Savunması*, çev. Niyazi Berkes, Hürriyet Yayınları, İstanbul 1973.
- Enginün, İnci, *Abdülhak Hâmid'in Hatıraları*, Dergâh, İstanbul 1994.

- Erkal, Abdülkadir, *Divan Şiiri Poetikası*, Birleşik, Ankara 2009.
- Fromm, Erich, *Sevme Sanatı*, çev. Y. Salman, De Yayınları, İstanbul 1979
- Gariper, Cafer, “Yenileşmenin Başlangıcı ve Öncüleri”, *Yeni Türk Edebiyatı El Kitabı 1839-2000*, Grafiker, Ankara 2007.
- Gölpınarlı, Abdülbaki, *Fuzuli Divanı*, İnkılap Kitabevi, İstanbul 1985.
- _____, *Şeyh Galib Divanı'ndan Seçmeler*, MEB, İstanbul 1971.
- _____, Şeyh Galib, *Hüsnü Aşk*, Altın Kitaplar Yayınevi, İstanbul 1968.
- Hegel, G.W.F., *Estetik*, çev. N. Bozkurt, Say, İstanbul 1982.
- Heidegger, Martin, “Hölderlin ve Şiirin Özü”, çev. A. Turan Oflazoğlu, *Çeviri Dergisi*, , Kültür Bak., Ankara 1979/1, s. 1-7.
- _____, Martin, *Metafizik Nedir?*, çev. Yusuf Örnek, Türkiye Felsefe Kurumu, Ankara 1991.
- _____, Martin, *Nedir Bu Felsefe*, çev. Dürrin Tunç, Lagos Yay., İstanbul 1990.
- Heraklitos, *Fragmanlar*, çev. Cengiz Çakmak, Kabalcı Yayınları, İstanbul 2005.
- Hızır, Nusret, *Felsefe Yazıları*, Çağdaş Yayınları, İstanbul 1976.
- Hilav, Selahattin, *Edebiyat Yazıları*, İstanbul, YKY, 1993.
- _____, “Eflatun’un Estetiği”, *İon*, Hürriyet, İstanbul 1973.
- _____, *Felsefe El Kitabı*, Gerçek Yayınevi, İstanbul 1975.
- Homeros, *Ilyada*, çev. Azra Erhat, A. Kadir, Sonder Yayınları, İstanbul 1975.
- _____, *Odysseia*, çev. Azra Erhat, A. Kadir, Sonder Yay., İstanbul 1978.
- Hölderlin, J. Ch. F., *Seçme Şiirler*, çev. A. Turan Oflazoğlu, İz Yay., İstanbul 1997.
- İnal, Gülseli, “Türk Edebiyatında Gelenek ve Kopma”, *Littera*, Kars Yay., İstanbul 1992.
- Jakob, Michael, “Leçons de Sagesse”, *Magazine Litteraire*, Aralık 1994. No: 327, Paris, s. 18-27.
- Kant, Immanuel, *Ahlak Metafiziğinin Temellendirilmesi*, çev. İon-na Kuçuradi, Hacettepe Üniversitesi Yay., Ankara 1982.

- _____, “Aydınlatma Nedir?’ Sorusuna Yanıt”, çev. Nejat Bozkurt, *Yazko Felsefe Yazıları 6. Kitap*, 1983, s. 139.
- Kaplan Mehmet, *Tevfik Fikret, Devir-Şahsiyet-Eser*, İstanbul 1971.
- _____, *Şiir Tahlilleri 2*, Cumhuriyet Devri Türk Şiiri, Dergâh, İstanbul 2011.
- _____, *Şiir Tahlilleri I*, İstanbul 1978.
- _____, *Tevfik Fikret ve Şiirleri*, İstanbul 1946.
- _____, *Türk Edebiyatı Üzerine Araştırmalar I*, Dergâh, İstanbul 1976.
- Karakoç, Sezai, *Gün Doğmadan*, Diriliş Yayınları, İstanbul 2003.
- Kayıran, Yücel, *Felsefi Şiir, Tinsel Poetika*, Yapı Kredi Yay., İstanbul 2007.
- Kaynaradağ, Aslan, “Türkiye’de Felsefesinin Öyküsü”, *Felsefe Yazıları I*, Yazko Yay., İstanbul 1982.
- Kısakürek, Necip Fazıl, *Şiirlerim*, İstanbul, Fatih Yayınları, 1969.
- Kolcu, Ali İhsan: “Yenileşmenin İkinci Kuşağı”, *Yeni Türk Edebiyatı El Kitabı 1839-2000*, Ankara, Grafiker, 2007.
- Kolcu, Ali İhsan, *Ziya Paşa’nın Poetikası*, Erzurum, Salkımsöğüt Yayınları, 2009.
- Korkmaz, Ramazan, “Servet-i Fünun Edebiyatı”, *Yeni Türk Edebiyatı El Kitabı 1839-2000*, Grafiker, Ankara 2007.
- _____, *İkaros’un Yeni Yüzü: Cahit Sıtkı Tarancı*, Akçay, Ankara 2002.
- Kranz, Walther, *Antik Felsefe*, çev. Suad Y. Baydur, İstanbul Üniv. Ed. Fak. Yay., İstanbul 1948.
- Kur’an-ı Kerim ve Açıklamalı Meali*, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, Ankara 2007.
- Lalande, Andre, *Vocabulaire Technique et Critique de la Philosophie*, Presses Universitaires de France, Paris 1980.
- Lucretius, *Evrenin Yapısı*, çev. Turgut Uyar, Tomris Uyar, İyışeyler, İstanbul 2000.
- Maden, Sait, *Fuzuli, Bugünün Diliyle Seçmeler*, Çekirdek Yay., İstanbul 2002.
- Magee, Bryan, “Heidegger ve Çağdaş Varoluşçuluk”, *W. Barrett İle Söyleşi*, çev. Ülker Gökberk, *Yeni Düşün Adamları*, MEB, Ankara 1979.

- Marshall, Gordon, *Sosyoloji Sözlüğü*, çev. Osman Akinhay, Derya Kömürcü, Bilim ve Sanat, Ankara 1999.
- Meydan Larousse, Meydan Yayınevi, 6. cilt, İstanbul 1971.
- Nasio, J. D., *Psikanalizin Yedi Büyüğü*, çev. Kenan Sarıalioğlu, Kırmızı, İstanbul 2008.
- Nâzım Hikmet, *Bütün Şiirleri*, Yapı Kredi Y., İstanbul 2011.
- Necatigil, Behçet, "Devrimci Şiir", *Poetika Gazetesi*, 3 Ekim 1976.
- Necatigil, Behçet, *Sevgilerde*, Hürriyet Yayınları, İstanbul 1976.
- Okay, Orhan, *Poetika Dersleri*, Hece, İstanbul 2005.
- _____, *İlk Türk Pozitivisti ve Naturalisti; Beşir Fuat*, Dergâh, İstanbul 1973.
- Okçu, Naci, *Şeyh Galib, Hayatı, Edebî Kişiliği*, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara 1993.
- Onar, Rüştü, *Şiirleri, Yazıları*, haz. Salah Binel, Yeditepe, İstanbul 1956.
- Orhan Veli, *Bütün Şiirleri*, Adam Yayınları, İstanbul 1992.
- Ozankaya, Özer, *Toplumbilim Terimleri Sözlüğü*, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara 1980.
- Özdemir Asaf, *Yalnızlık Paylaşılmaz*, Adam, İstanbul 1984.
- Özkırımlı, Atilla, "Türk Yazın Tarihinde Akımlar", *Türk Dili*, Ocak 1981, s. 349-432.
- _____, *Türk Edebiyatı Ansiklopedisi*, Cem Yayınları, İstanbul 1983.
- Petit Larousse Illustré*, Larousse, Paris 2006.
- Paul Robert, *Dictionnaires le Robert*, Paris 2002.
- R. Mahmut Ekrem, *Takdir-i Elham*, İstanbul 1302/1886.
- Rıza Tevfik, "Sanatta Sübjektivizm ve Tevfik Firket'in Şiiri", *Tevfik Fikret, Düşünce Dergisi*, Nüsha-i Mahsusa, 1918, İstanbul, Kitap Yayınevi, 2005, s. 77 - 91.
- Rıza Tevfik, *Abdülhak Hâmid ve Mülâhazât-ı Felsefiyyesi*, haz. Abdullah Uçman, İstanbul Üniversitesi Yayınları, İstanbul 1984.
- Rilke, Maria, *Seçilmiş Şiirler/Duino Ağıtları*, çev. Turan Oflazoğlu, İz Yayınları, İstanbul 1997.
- _____, *Duino Ağıtları*, çev. Can Alkar, İyi Şeyler, İstanbul 1993.
- _____, *Orpheus'a Soneler*, çev. Yüksel Özoğuz, YKY, İstanbul 2009.

- Saba, Ziya Osman, *Geçen Zaman*, Varlık Yayınları, İstanbul 1961.
- Sarılioğlu, Kenan, “Burada Başlar Dönen Dervişlerin Hikâyesi”, *Cumhuriyet Kitap*, İstanbul, 13 Ekim 1994, s. 15.
- _____, *Metafizik ve Gülümseme*, Yom Yayınları, İstanbul 2007.
- _____, *Yalağuz/Toplu Şiirler*, Kırmızı Yayınları, İstanbul 2007.
- Sartre, Jean-Paul, *Varoluşçuluk*, çev. Asım Bezirci, Say, İstanbul 1985.
- _____, *Edebiyat Nedir*, çev. Bertan Onaran, Payel, İstanbul 1982.
- Schiller, Friedrich van, *Felsefe ve Şiir*, çev. Burhanettin Batıman, Yaba Yay., İstanbul 2001.
- Schopenhauer, A., *Aşkım Metafizigi*, çev. Selahattin Hilav, Sosyal Yayınlar, İstanbul 1977.
- Soykut, İ. Hilmi, *Türk Şiirinde Tasavvuf, Hikmet ve Felsefeyle Dolu Unutulmaz Mısralar*, Sönmez Neşriyat, İstanbul 1968.
- Spinoza, Baruch de, *Etika*, çev. H. Ziya Ülken, Ülken Yay., İstanbul 1984.
- Şahin, Seval, “Yeni Türk Şiirinin Bir Kurucu Ögesi Olarak Süha ve Pervin”, *Bir Muhalif Kimlik: Tefik Fikret*, haz. Bengisu Rona, Zafer Toprak, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul 2007.
- Şentürk, Atilla-Çotuksöken, Yusuf, “İslami Türk Edebiyatı”, *Thema Larousse*, Milliyet, 6. cilt, 1993-1994 İstanbul.
- Tanpınar, Ahmet Hamdi, *Şiirler*, Yeditepe Yayınları, İstanbul 1961.
- _____, *XIX. Asır Türk Edebiyatı Tarihi*, Çağlayan Kitabevi, İstanbul 1982.
- _____, *Edebiyat Üzerine Makaleler*, Dergah, İstanbul.
- Tarancı, Cahit Sıtkı, *Otuz Beş Yaş*, İstanbul, Varlık Yayınları, Dokuzuncu Basılış, 1964.
- Tatçı, Mustafa, *Yunus Emre Divanı, İnceleme*, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara 1990.
- Tekelioğlu, Orhan, “Haller, Şiir Hali ve Dassein”, *Defter*, İstanbul 1995, Sayı 25, s. 39-63.
- Tevfik Fikret, *Bütün Şiirleri*, haz. İsmail Parlatır-Nurullah Çetin, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara 2004.

- _____, *Rübâb-ı Şikeste ve Diğer Eserleri*, tertip ve telif: Fahri Uzun, İnkılap Yayınevi, İstanbul t.y.
- Tunalı, İsmail, *Aristoteles'in Poetika'sına Önsöz*, Remzi Kitabevi, İstanbul 1976.
- _____, *Croce Estetik'ine Giriş*, İ.Ü. Edebiyat Fak. Yay., İstanbul 1973.
- _____, *Sanat Ontolojisi*, İstanbul Üniversitesi Ed. Fak. Y., İstanbul 1971.
- Timuçin, Afşar, *Felsefe Sözlüğü*, İnsancıl, İstanbul 1998.
- Ulaş, Sarp Erk, *Felsefe Sözlüğü*, Bilim ve Sanat, Ankara 2002.
- Uludağ, Süleyman, *Tasavvuf Terimleri Sözlüğü*, Kabalcı Yayınları, İstanbul 2001.
- Uyar, Turgut, *Büyük Saat*, YKY, İstanbul 2010.
- Uygur, Nermi, *Dünya Görüşü*, Elif Yayınları, İstanbul 1963.
- Voltaire, *Felsefe Sözlüğü*, çev. Lütfi Ay, İnkılap ve Aka, İstanbul 1977.
- Vuarnet, Jean-Noel, *l'Ecole du Vertige*, Magazine Litteraire, No: 327, Paris, Aralık 1994, s. 35-38.
- Yahya Kemal, *Kendi Gök Kubbemiz*, Yahya Kemal Enstitüsü Yayınları, No: 4, İstanbul 1974.
- Yavuz, Hilmi, "Şiir ve Felsefe İlişkisi Üzerine Notlar: Metafor ve Hakikat", Türkiye Felsefe Kurumu Konferanslar Dizisi, 2011 İstanbul.
- _____, *Gülün Ustası Yoktur*, Toplu Şiirler: 1, Can Yayınları, İstanbul 1993.
- Zarifoglu, Cahit, *Şiirler*, Beyan Yayınları, İstanbul 1989.

DİZİN

1789 Fransız Devrimi 105

A

Abdullah Cevdet 109

Abdullah Uçman 155

II. Abdülhamit 121, 128

Abdülaziz 121

Abdülhak Hâmid 17, 108, 120, 121, 122, 123, 124, 126, 127, 128, 129, 130, 145, 155, 156, 157, 158

adalet 106, 117, 202

Alfred Fouillée 107, 171, 172

Afşar Timuçin 26

Agamemnon 97

agnostizm 156

ağırbaşı ve soylu ozanlar 67

Ahmet Hamdi Tanpınar 119, 121, 122, 124, 134, 135, 140, 171, 172, 173

Ahmet Haşim 17, 114, 132, 133, 145, 194, 204, 205

Ahmet Hilmi 109

Ahmet İhsan 131

Ahmet Midhat 107, 114, 115, 119, 120, 130

Ahmet Muhip Dıranas 208, 209, 210, 222, 223

Ahmet Naim 109

Ahmet Nebil 107

Ahmet Rıza 108

Ahmet Şuayip 108

Ahmet Vefik Paşa 107

Aiskhylos 17, 97, 98, 100

akıl 15, 16, 22, 25, 33, 40, 88, 97, 101, 103, 109, 116, 117, 118, 137, 139, 146, 147, 149, 152, 157, 160, 202, 224, 229, 230, 232; ~a aykırı olan şeyler 69

Alain Badiou 34, 35, 83, 84

Albert Camus 60, 61, 177

Alevi-Bektaşî geleneği 141

Ali İhsan Kolcu Kolcu 120, 121, 122, 127, 145, 146, 147

Alphons de Lamartin 115

Anadolu Türk Toplumunu 112, 113

André Lalande 22, 24, 25, 26, 163, 164, 171, 172, 202, 203, 212, 219

anlama bağlı ögeler 21, 28

anonim insan 42

Antik Çağ: ~in 'akıl'ı ve 'birey'i esas alan hümanizm düşüncesi 103; ~in Aristotelesçi yorumu 30; ~in hümanist düşünceleri 103

Antik Felsefe: ~de doğa ve insan üzerine kullanılan birtakım felsefi kavramlar 84; ~ metinleri 82

Ara (Nesil) Kuşak: ~ sanatçıları 127, 129; ~tan Servet-i Fünuna geçiş sürecinde ortaya çıkan dekadanlık tartışması 130

Aristoteles 16, 17, 29, 30, 33, 65, 66, 69, 93, 100, 106, 107, 111, 163, 228; ~'e göre tahayyülü harekete geçiren arzu yetisi 30; ~'in tahayyül anlayışı 29

arzu 32, 68, 139; ~ yetisi 29, 30

Asaf Hâlet Çelebi 160, 164, 209

aşk 23, 59, 122, 127, 129, 137, 138, 139, 140, 142, 143, 144, 157, 158, 179, 190, 201, 202, 203, 204, 205, 206, 207, 208, 210, 211, 212, 230; ~ duygusu 204; ~in hâlleri 210

Atatürk 105, 108, 125

Ateş 85, 204; ~'ten 'sürekli oluş hâlindeki bir evren 85

atomlar 84

Auguste Comte 104, 108

Aydınlanma 104, 117; Yakın Çağ ~sı 104

B

- Baha Tevfik 107
Bakkhalar 62, 96
Barrett 44, 45
Batı: ~da şiir 19; ~Doğu sentezi 136; ~ Edebiyatı 105; ~ felsefesinin sorunları 107; ~lı birey 134; ~ metafiziği 46, 60, 229; ~metafiziğinin temeli 91; ~nın zihniyet dünyası 19; ~ uygarlığın özgü pozitivist düşünce biçimi 132
Baudelaire 133, 135
bedenin dramı 31
beğeni kusurları 80
Behçet Necatigil 60, 143, 198, 213, 223
Bektaşılık 57
Bektaşî tasavvufu 60
Ben 61, 99, 126, 138, 141, 150, 153, 154, 155, 156, 164, 166, 179, 192, 201, 220, 225, 226
Benedetto Croce 25
benzetme (teşbih) 23
Berkeley 111
Bertrand Russell 111
Beşir Fuad 108, 114, 128, 129
biçime bağlı ögeler 21
bilgiseverlik 24
bilim 24, 27, 31, 34, 37, 106, 108, 110, 112, 140, 202
bilinçli varlık alanı 72
birey ve toplum 24, 215
Biruni 106
bitkiler alanı 72
biyografi 117
biyoloji 72
Boutroux 22
Bryan Magee 44
Buchner 107
Buharin 111
büyük epik şairler 62
- C
- Cafer Gariper 128
Cahit Sıtkı Tarancı 166, 175, 182
cansız nesnelere katmanı 72
Celal Sahir 132
Cemal Süreya 220, 227
Cenap Şahabeddin 131
Chamfort 95

cinaslar 86

- Cioran 17, 79, 80, 81, 82, 146, 147, 228; ~'ın nihilizmi 80
Cousin 22
Cumhuriyet 17, 105, 108, 109, 110, 113, 114, 134, 231; ~ dönemi felsefe etkinlikleri 110
- D
- d'Alembert 25
Dante 48, 175
Dasein 41, 42, 184, 229, 230
demokrasi 112
derin etimolojik ilişkiler 86
Derrida 16, 41
Descartes 29, 92, 108, 150, 151
destan 21, 71
Destutt de Tracy 26
dil 17, 38, 39, 49, 50, 51, 52, 54, 110, 111; ~de sadeleşme 107, 109; ~ Devrimi 110; ~ etkinliği 16, 40; ~in özü 51, 54
Dilthey 26, 27
din 22, 27, 37, 100, 104, 108, 112, 149, 150, 153, 155, 156, 157; ~-ahlak ilişkisi 100; ~ ile özgür düşünme arasında şairin yaşadığı gerilim 156; ~in asıl varlığı 98; ~in esasında yer alan şey 22
Diogenes Laertius 86
Dionysos 66
Divan Edebiyatı geleneği 134
doğa bilimleri 33
Doğan Aksan 20, 23
doğruluk 88, 89; ~ tanrıçası 89
Doğu: ~Batı kutupluluğu 120; ~da şiir 19; ~da zaman 56; ~ metafiziği 60; ~nın zihniyet dünyası 19
duygu 21, 22; ~nın din ile ilişkisi 22
duygulanım (émotion) 78
duyusal sezgi 71
duyu verileri 29
dünyagörüşü 16, 19, 23, 24, 26, 27, 28, 29, 30, 31, 32, 60, 228; ne dayalı şiir 30; ~ şiiri 16; ~ şiirinde özne 32
düşünce şiiri 31; ~lerin savaş meydanı 100
düşünme ile şiirsel yaratı arasında gizli akrabalık 38

- düşünür 39
düzyazı 20, 21, 40, 67, 76, 78, 80, 86;
~ (mensur) şiir 20; ~ yazarları 40
- E
- edebiyat 76, 120, 131, 132, 135; ~
eserleri 36
edebiyatçılar 27
- Edip Cansever 61, 180, 185, 186,
191, 192, 225, 226
- Edip Harabi 59
- eğitim 105, 108, 131
- eğretileme/metafor 41
- Einstein'in Görelilik Kuramı 110
- eleştiri 109, 114, 117, 122, 129, 130,
231
- emir 68
- endişe (Angst) 44; ~nin kaynağı 44
- Enis Batur 41
- epos 63, 66
- Erich Fromm 181
- Ernst Mach 111
- Ernst Von Aster 111
- Eski Ahit 57
- Eski Mısır 58
- estetik obje 37, 72
- eşya (choses) 69
- Euripides 17, 96, 100, 101
- evren 140, 174, 203; ~deki olayların
tarihselliği 85; ~in düzeni 93
- evrensel 48
- F
- Farabi 106
- Fatma Aliye Hanım 128, 129
- Fazıl Hüsnü Dağlarca 161, 162, 169,
170, 171, 174, 175, 217, 218
- Fecr-i Ati (Geleceğin Şafağı) topluluğu
132
- felsefe 15, 16, 17, 23, 24, 25, 26,
33, 34, 39, 41, 62, 65, 82, 88, 103,
105, 106, 107, 108, 109, 110, 111,
163, 176, 188, 203, 219, 228, 229;
~de ruh 16; ~ ile şiirin aynılığı 16;
~nin şiirle dile getirilişi 82; ~nin şiir
yazma sanatı ile ilişkisi 39; ~şiir
ikilemi 39; ~şiir uzlaşmazlığı 41;
~ tarihi 33, 65
- felsefi: ~ gerilim 32; ~i söylem 16,
41; ~ söz 41; ~ şiir 29, 30, 31, 32,
33; ~ şiirde imgelem 16; Türkiye'de
~ düşüncenin serüveni 105
- fenomenolojik çözümleme 74
- fikir ögesi 23
- filozoflar 27, 28, 33, 106, 176
- fizik 72, 114
- Flournoy 22
- flüt 66
- Faruk Nafiz Çamlıbel 24
- forma-materia kompozitomu (form-
madde birliği) 65
- Francis Bacon 25, 103
- Fransızcada şiir (poème) sözcüğünün
kökeni 19
- Freud 110
- Friedrich von Schiller 39
- Fromm 181
- Fuat Köprülü 132
- Fuzuli 17, 140, 141
- G
- Galip 17, 133, 134, 135, 136, 142,
143, 144
- Garam 125
- Gariper 115, 118, 127, 128, 130
- Gaston Bachelard 17, 73, 74, 75, 76,
228
- Gazali 106
- gazel(ler) 21, 115, 117, 119
- gelecekteki iyiyi isteme 30
- gerçekdışımın işlevinde ortaya
çıkabilecek zayıflık 76
- gerçek (reel) olan 69
- Goethe 48
- gönül 139, 158
- gözyaşı 80, 167, 226
- Gustave Le Bon 109
- Gülseli Inal 133, 135
- gündelik yaşam pratiği 24
- günümüz poetik sorunları 30
- Güzel İdesi 70
- güzel türküler 62
- H
- hak 95, 116, 117, 149, 157, 214
- hakikat 22, 59, 71, 84, 136, 138,
144, 148, 152, 153, 154, 157, 158,
163, 210, 220, 231; ~in bilgisi 88
- Halil b. Ahmed 20
- Hamdullah Suphi 132

- Hans Reichenbach 110
Harabi 59
Harezmi 106
Hasan Ali Yücel 111
Haşim 17, 114, 132, 133, 134, 145,
176, 179, 180, 194, 195, 204, 205
hayalgücü 39
Haydar Rıfat 111
hayvanlar alanı 72
Hegel 17, 69, 70, 71, 72, 114, 228
Heidegger 15, 34, 35, 38, 39, 40, 41,
42, 44, 45, 48, 49, 50, 56, 60, 78,
111, 229
Heinz Heimsoeth 111
Henri Bergson 76, 110, 111, 171
Henri Poincaré 108
Herakleitos 17, 33, 85, 86, 87, 88,
90, 93, 94, 96, 111, 172; ~'un
karşıtlar kuramı 93
heterodoks akımlar 57
Hikmet 15, 107, 137, 177, 178, 179,
181, 182, 196, 197, 198, 206, 207,
208, 213, 215, 221, 222, 230, 232;
~ Şiiri 15, 230, 232
Hilmi Yavuz 33, 34, 41, 198
Hilmi Ziya Ülken 111
Hinduizm 57
Hint mistikleri 59
Hobbes 103
Hoca Tahsin Efendi 123
Homeros 17, 33, 48, 63, 64, 66, 67,
92, 95
Hölderlin 45, 47, 48, 49, 50, 52, 53,
54, 55, 56, 60
Hristiyanlık 57, 163
Hrozny 106
hukuk 106, 111
hürriyet 117, 147, 213
Hüseyin Cahit 108
hüzün (tristesse) 193; ~ün kaynağı
197
- I
Islahat hareketleri 113
- İ
İbni Sina 106
içimizdeki duygusal titreşimler 75
İdea 70
ideal devlet 64
idealist filozofa göre şiirsel yapıt 69
ideoloji 16, 19, 23, 24, 26, 28, 30,
31, 35, 40, 228; ~lerde kazanılan
öz 57; ~ler için sanat (şiir) 35; ~ye
dayalı şiir 30
ifade tarzı 68
İkinci Yeni: ~ Hareketi 133; ~ şairleri
220
İlhan Berk 124, 125, 220, 226
İlkçağ hümanizmi 104
İlkçağların kaya resimleri 36
İlkel toplum 113
imge (image) 15, 21, 22, 23, 28, 30,
34, 41, 73, 74, 75, 76, 78, 133,
142, 144, 228; ~nin estetik yönü
23; ~nin ontolojik incelenmesi 75;
~nin psikolojik yönü 23; ~ yığını
15
imgelem (imagination) 16, 29,
73, 75, 76; ~ fenomenolojisi
(phénoménologie de l'imagination)
73; ~lerin yaratımı 78
imlem 77
im (signe) 40, 77; ~in iki-anlamlılığı
(ambigüité) 77
İnci Enginün 123
İncil 56, 57
insan 15, 16, 31, 37, 43, 44, 50,
53, 54, 61, 72, 73, 92, 95, 116,
142, 143, 151, 169, 176, 183,
191, 206, 210, 216, 219, 222, 226,
230; ~ alanı 72; ~Allah ilişkisi
169; ~doğa-toplum ilişkileri 23;
~doğa-varlık bütünlüğü 161; ~
felsefesi 33; ~in duygusal doğası
40; ~ özgürlüğü 40; ~toplum-doğa
bütünlüğü 190; kendi için (pour
soi) varlık olan ~ 189
insani varoluşun neligini araştıran
yaşama felsefesi 33
irreal arka planı olan alan 73
İsa 142
İslam 56, 57, 61, 106, 111, 164, 167,
203, 230; ~ felsefesi 111, 203; ~'in
vahyi 56; heterodoks ~ 57, 230;
Ortodoks ~ 56, 61, 230
İsmail Fenni 109
İsmail Tunalı 25, 65, 73
istiklal 117
izlenim (impression) 22

- J
 Jacques Lacan 37
 Jaspers 27, 220
 Jean-Paul Sartre 17, 40, 76, 77, 78, 79, 116, 219, 228; ~'ın yazara yüklediği 'bağlanma' (engagement) görevi 78
 Joachim Ritter 111
 John Dewey 110
 Jouve 74
- K
 kader 117, 122, 211, 212
 Kant 103, 104, 111, 147
 kanun 116, 117
 Karl Jaspers 27
 Karl Vorlander 110
 Kartezyen görüş 29
 kaside 21, 117
 kasideler 115
 Kenan Akyüz 155, 156
 Kenan Sarıaloğlu 47, 58, 61, 95, 177
 kendinde (en soi) nesne 189
 kıt'alar 115
 Kierkegaard 148, 176
 kitara 66
 Klasik: ~ Edebiyatı sürdürmek isteyenler 128; ~ Sanat 71
 komedyâ 66
 konu (sujet) 23
 konuşabilme 52
 konuşan kişi 77
 korku (Furcht) 44; ~ içindeki insan 44
 kölenin ürettiği artı değer 112
 Kropotkin 111
 Ksenophanes 88
 Kur'an 56, 57, 60, 167, 168
 Küçük ve Günlük Hassasiyetler Devri 128
- L
 Lacan 37
 Laertius 86
 Latin harflerinin kabulü 110
 Lenin 16, 41, 111
 Le Petit Robert 26, 188, 193
 lirik: ~ şairler 62; ~ şiir 63, 71
 logos 75, 82, 85, 87, 88, 93
 Lucretius 17, 33, 82, 83, 84, 85, 96, 97, 102
- M
 madde alanı 72
 Magee 44, 45
 mahrumiyet 45, 46, 48, 60; ~ devri 46
 makale 117, 130
 mantık 21, 106, 119
 manzume 125
 Marksizm 26, 36; Ortadoks ~ 35
 Marx 41
 matematik (bilimsel) kesintiler 34
 Mehmet Ali Ayni 109
 Mehmet Celal 128
 Mehmet Emin Yurdakul 117
 Mehmet İzzet 110
 Mehmet Kaplan 119, 125, 127, 128, 172, 175
 Mehmet Tahir 128, 129
 mersiyeler 115
 mesnevi 21
 metafor 16, 34, 41
 Metin Altıok 186, 192, 199
 Mevlâna 158
 millet 117, 150
 Minerva'nın Baykuşu 114, 231
 modern: ~ anlayış 29; ~ felsefe 137; ~ ideolojilerin sanata karşı tutumu 35; ~ insan 48, 229; ~ insanın çıkmazı 48, 229; ~ poetika 30
 modernizm 104, 105
 Montesquieu 103
 Muallim Naci 20, 128, 129
 Hz. Muhammed 164, 194
 muhammesler 115
 murabbalar 115
 Musa Peygamber 180
 Mustafa Kemal Atatürk 105, 125
 Mustafa Şekip Tunç 110
 mutasavvıflara göre hüüzün 193
 Mübahat Küyel 106
 mülklerin en tehlikelisi 50, 54
 mümin 57, 230
 münacatlar 115
 Münif Paşa 107
 müstezat 21
 müzik 62, 64, 71, 80
 mythos 98, 100
- N
 Nabizade Nâzım 128, 129

Naci 20, 110, 128, 129
Naci Fikret 110
Namık Kemal 114, 115, 117, 118,
120, 121, 124, 125, 127
Nasio 37, 220, 221
Nasyonal Sosyalizm 35, 36
nat 115
Nazi baskısı 111
Necati Cumalı 214
Necatigil 60, 143, 198, 199, 213,
214, 223, 224
Necip Fazıl 159, 160, 165, 173, 182,
198, 222
Nedim 133, 134, 136
Nermi Uygur 27, 28, 112
nesne (chose) 40, 50, 77
nesnel gerçeğin zihindeki tasarımı
23
nesnelleşmiş tin 37, 73
Nicolai Hartmann 17, 72, 228; ~'a
göre, tinsel alan 72
Nietzsche 16, 41, 80, 82, 95
nihilist felsefe 17, 228
Nizamülmülk 106

O

Oktay Rifat 216
organik varlıklar katmanı 72
Orhan Okay 69, 114
Orhan Tekelioğlu 41, 42, 43, 44, 45,
46, 47, 48
Orhan Veli Kanık 208
Ortaçağın Skolastik felsefesi 92
Osmanlı (Devleti) 104, 105, 107,
109, 113; ~lardaki medrese eğitimi
106; ~'ya yakıştırılan 'Hasta Adam'
nitelemesi 130
oyun 40, 49, 55, 58, 76, 173, 192
ozan(lar) 53, 55, 67, 68, 76, 77, 78,
79, 141; ~a göre dil 77; ~ın işi 67
Ozankaya 26

Ö

ögle düşüncesi 61
ölçü/vezin 21
ölüm (mort) 127, 148, 155, 158,
176, 189, 193, 220; ~ Düşüncesi
176; ~ teması 129
öykü 25, 68, 119, 122
Özdemir Asaf 185, 189, 200

Özer Ozankaya 26
öz (essence) 69; ~-biçim diyalektiği
15
özgürlük 23, 32, 40, 50, 72, 76, 146,
147, 158, 212, 213, 214, 215, 216,
217, 218
Özkırmıllı 23, 24, 59, 120, 132, 140,
141, 143, 220

P

Parmenides 17, 33, 88, 89, 90, 91,
160, 218
Parmenidesçi şiir 34
Paul Janet 109
Pauson 66
peotik sorunlar ve çözümleri 68
philos (dost) 24
philosophia 24
Pierre-Jean Jouve 74
plastik sanatlar 71
Platon 17, 33, 41, 62, 64, 65, 228;
~a göre felsefe ile şiir arasındaki
çatışma 33
poieîn 19
politika 36, 112, 120
politikacılar 27
Polygnotos 66
pozitivizm 104
psikanalist 75
psikanaliz 75
psikolog 75, 100
psikoloji 28, 72, 75, 108, 109
Pythagoras 24

R

Ramazan Korkmaz 22, 23, 104, 114,
131, 132
rasyonel arzu 29
reel dünya 72; ~ ile ideal dünya
arasındaki uçurum 73
realizm 92, 129
Recaizade Mahmut Ekrem 120, 122,
126, 127, 128, 129, 130, 131, 156
reel ön planı olan alan 73
Refik Halit 132
Reha Çamuroğlu 57, 58
Renan 25
René Descartes 29
ressam 37, 68
Reşit Paşa 115

- Rıza Tevfik 108, 109, 151, 155
 R. M. Rilke 42, 43, 44, 46, 48, 56, 60
 roman 117, 119, 120, 122, 204
 Romantik Sanat 70, 71
 Rönesans 103, 104; ~ hareketleri 103
 rubai 21
 ruh 74, 155, 193; ~ fenomenolojisi 74
 Rüştü Onur 183
- S
 sadece dışa ilişkin olan yanlış 68
 Sadullah Paşa 114
 sahici (authentic): ~ insanlık hâli 45; ~ insan eylemi 46
 sahnenin filozofu 100
 Salih Zeki 108
 Samipaşazade Sezai 126, 127
 sanat 17, 23, 25, 27, 35, 36, 37, 38, 63, 65, 66, 67, 70, 71, 72, 73, 127, 131, 133, 157, 181, 188, 202, 219, 228; üstgerçekçi (surréaliste) ~ 219; ~ eserindeki öz-biçim sorunsalı 73; ~ ontolojisi 17, 35, 38, 65, 228
 sanatçı(lar) 36, 37, 65, 66
 Sanayi Devrimi 103
 Sándor Ferenczi 220
 Sarp Erk Ulaş 188, 203, 219
 Schiller 31, 32, 39, 40
 Schleiermacher 26
 Schopenhauer 107, 176, 177, 202, 203
 Selahattin Hilav 112
 semai 21
 sembolik: ~ form 70; ~ sanat 71
 sembolizm 132, 134
 Senancour 95
 serbest nazım 21
 Servet-i Fünun 17, 108, 127, 128, 129, 130, 131, 132
 Servet-i Fünuncular 131
 ses benzerlikleri 86
 Seval Şahin 154
 Sezai Karakoç 167, 200, 210, 220, 227
 sezgi (intuition) 15, 22, 25, 71, 72, 139, 171, 230, 232
- Shakespeare 48
 sınıfsal ayrılık 190
 simgesel borç 37
 Simone de Beauvoir 220
 siyaset 24, 228
 Skythinos 86
 Sofokles 48
 Sokrates 33, 62, 63, 64, 101, 146
 somut felsefe 33
 sone 21
 sonsuzluk (infinité) 20
 sophia (bilgelik) 24
 Sophokles 17, 98, 99, 100, 101
 sorumluluk (responsabilité) duygusu 219
 sosyoloji 28, 108
 sosyo-psikolojik yalnızlık 180, 182, 186, 188
 soyut düşünce 69
 söyleşi 51, 52, 53, 54; ~nin birliği 52
 sözcük(ler) 78; ~ün zihinsel (intellectuel) anlamı 22
 söz sanatı 71; ~ ürünü 20
 Spinoza 111, 152, 163, 203
 spirito 25
 Stalin 111
 Stoacılar 95
 sürekli oluş hâlindeki evren 85
- Ş
 şa'ara 19
 Şahabeddin 131
 şair(ler) 18, 33, 39, 48, 62, 64, 74, 81, 114, 125, 157, 160, 173, 178, 214, 220
 Şekip Tunç 110
 Şemseddin Sami 20
 Şeyh Bedrettin 107
 Şeyh Galip 17, 133, 134, 135, 136, 142, 143, 144
 şiir: ~de felsefi öğeler 17; ~de 'olanaksız olan' 68; ~i kendi felsefesinin sergilenme buyruğu olarak meşrulaştırma işi 84; ~in bölgeselliği 35; ~in evrensel özü 48; ~in eylem alanı 51, 54; ~in mantığı 20; ~in ömrünü uzatan, yani kalıcılığını sağlayan felsefi öz

15; ~in özü 17, 48, 54, 55, 56, 229;
~in taşkınlığı ve derinliği 75; ~in
tatlı balı 82, 84; ~in temel sorunu
30; ~i oluşturan öğeler 21; ~
nesnesi 39; ~ sanatı 65, 66, 67, 68;
~ sanatının özüyle ilgili yanlış 68;
~sanatı (poésie) 20; ~ sözcüğünün
Batı ve Doğu etimolojisindeki yeri
19; özgün ve yaratı ürünü olarak
belirtilmeye çalışılan ~ 20; modern
~ 15, 232; Modern Türk ~i 17,
132; Modern Türk ~nde Felsefe
103; Modern Türk ~nde Felsefi
Temalar 231; Klasik Türk ~i 115;
ideolojik ~ 16, 29, 30, 31, 32, 33,
105, 228; has ~ 45; dramatik ~ 71;
dithrambos ~i 66; çağdaş ~ 41
şiirsel: ~ imge 73, 74, 75; ~ imgenin
temeli 75; ~ söylem 16, 33, 41, 82,
86, 229; ~ tarz 80; ~ yapıt 69; ~
yaratı 38; Geleneksel Divan ~nin
içeriği 115
şimdiki hazzı arzulama 30
Şinasi 17, 114, 115, 116, 117, 118,
120, 121, 124, 125, 127
Şuayip 108

T

tahayyül (imagination) 23, 29, 30;
~ün kaynağı 29
taklit eğilimi 67
Tanrısal sürekliliğin kopuşundan
doğan bir unutulmuşluk, bir
yoksunluk 60
Tantalos 55
Tanzimat 105, 107, 113, 114, 115,
119, 135, 154, 231
Taoizm 58
tarihçi 67
tarihin ürünü olan insan 57, 230
tasa 43, 47, 56, 229
tasavvuf 57, 59, 193, 203
Taylan Altuğ 40
Teknoloji 46, 56
Tema (thème) 24
terci-i ve terkib-i bendler 115
terza rima 21
Tevfik Fikret 17, 110, 114, 117, 125,
127, 129, 131, 132, 145, 148, 149,
150, 151, 152, 153, 154

tevhidler 115
Tevrat 56, 57
Thebai efsaneleri 99
tıp 106
Timuçin 26
tin 25, 37, 70, 71, 72, 73, 74, 125;
dışsallaşmış ~in duyuşsal biçimi 71
Tin (Geist) 25, 70, 71, 72, 74, 123
tinsel varlıkların, zihinsel süreçlerin
oluşturduğu alan 72
titreşim 74
tiyatro 117, 204
Todorov 69
toplum 108, 190
toplumsal yaşamında insan 43
tragedya 66, 68, 101
trajik olan 97
Trakl 60
transcendant 29
Troya efsaneleri 99
Truva Savaşının tarihi 33
Turgut Uyar 187, 188, 189, 190,
214, 224
Türk edebiyatı: ~nda modernleşme
süreci 17; ~nda yenileşme
döneminin ikinci kuşağı 127; ~nın
modernleşmesinin tarihi 105
Türklerin felsefeye ilk ilgisi 106
Tzveton Todorov 69

U

us 224
ussal/rasyonel varlık 16
uyak/kafiye 21
Uygur 27, 28, 112
uykuda olma 87
uyum (harmonia) 93

V

varlık (être) 53, 158, 159, 160, 161,
164, 167; ~ sorunu 158; ~in zamanı
43; ~-Yokluk ikilemi 159; ezeli-
ebedi bir felsefi sorun olan ~-yokluk
karşıtlığının temelleri 90
varoluşçuluk 17, 60, 218, 219, 228
varoluşsal ölüm 47
varoluş (existence) 17, 20, 32, 34, 41,
43, 45, 48, 51, 52, 69, 111, 158, 177,
203, 198, 218, 219, 220, 221, 225,
226, 228, 229, 231; ~kumarı 45

- vatan 121, 150, 198, 202; ~ teması 117
 vecd (extase) 22
 Virgilius 48
 Voltaire 24, 103, 109
- W
 Walter Benjamin 36
 Walther Kranz 88, 89, 90, 91, 96, 97, 98, 99, 100, 101, 102, 111
 William Barrett 44, 45
 William James 110
- Y
 yabancılaşma (aliénation) kavramı 158, 188
 Yahudilik 57
 Yahya Kemal 17, 114, 132, 134, 145, 159, 183, 184, 193, 195, 196, 205
 Yakup Kadri 132
 yalıtılmışlık (isolement) duygusu 180
 yalnızlık 140, 180, 183, 184, 185; ~ duygusunun sosyo-psikolojik boyutları 184; ~ korkusu (autophobia) 181; ontolojik ya da varoluşsal (existentiel) anlamda ~ 180; ontolojik ~ 186
 yankılanma 75
 Yargı Günü 57, 230
 Yaşar Çağbayır 193
 yazar 24, 37, 42, 67, 76, 77, 79, 88, 108, 120, 132, 176
 Yazı devrimi 110
 Yeni Ahit 57
 Yeniçağ: ~in kartezyen yorumu 30; ~in Rönesansı 104
 Yenileşme (Yenilik) hareketi 123, 130
 Yenilikçiler 128, 129
 yetenekli bir şairin eseri 80
 yeti 161, 162
 yır 19
 Yirmisekiz Çelebi Mehmet Efendi 107
 yokluk 145, 146, 159, 160
 yoksunluk: ~ 48, 56; ~ (mahrumiyet) zamanı 45
 Yunan: ~ felsefesi 112; ~ mitolojisi 55; Antik ~ 32, 88, 107
- Yunus Emre 17, 137, 138, 139
 Yusuf Has Hacib 106
 Yücel Kayıran 29, 30, 31, 32
- Z
 zaman: ~in sahibi 59, 231; ~ (temps) kavramı 171; tarihsel ~ 17, 57, 59, 60, 230; kutsal ~ 58, 59, 60, 230; insani varoluşun hakiki ~ı 43, 56, 58; Ibnu'l-vakt (~in oğlu) 59; Heterodoks İslamın (Bektaşiliğin) ~ anlayışı 230; Ebu'l-vakt (~in babası) 59, 230; döngüsel ~ 17, 58, 59; tarihsel ~in çizgisi 58
 zamansallık (zeitlichkeit) 43
 zekâ (intelligence) 171
 zeki sanatçı 80
 Zerdüşt eğretilmesi 41
 zihin (intellectiv) 25, 40
 Ziya Gökalp 109
 Ziya Osman Saba 165, 183
 Ziya Paşa 17, 107, 114, 115, 118, 119, 120, 121, 124, 125, 127, 145, 146, 147, 156